

ІНТУЇЦІЯ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ГІПОТЕЗИ РОЗВ'ЯЗКУ ПОЛІТИЧНИХ ЗАДАЧ

Траверсе Т. М. ІНТУЇЦІЯ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ГІПОТЕЗИ РОЗВ'ЯЗКУ ПОЛІТИЧНИХ ЗАДАЧ. У статті розглядається інтуїція як компонент політичного мислення у процесі формування гіпотези розв'язку політичних задач. Динаміка та розвиток інтуїтивної складової у розумінні політики має тенденції та закономірності як у професійному політичному мисленні, так і в мисленні пересічних акторів. Зокрема спільними властивостями є неусвідомлюваність, згорнутість, раптовість рішень які виникають та безпосередність їх вбачання. Як компонент політичного мислення інтуїція має прояв на різних рівнях розуміння й характеризується тими самими механізмами, що і розуміння.

Ключові слова: політичне мислення, інтуїція, політична задача, професійне політичне мислення, непрофесійне політичне мислення.

Траверсе Т. М. ИНТУИЦИЯ В ПРОЦЕССЕ ФОРМИРОВАНИЯ ГИПОТЕЗИ РЕШЕНИЯ ПОЛИТИЧЕСКИХ ЗАДАЧ. В статье рассматривается интуиция как компонент политического мышления в процессе формирования гипотезы решения политических задач. Динамика и развитие интуитивной составляющей в понимании политики имеет тенденции и закономерности как в профессиональном политическом мышлении, так и в непрофессиональном. В частности общими свойствами являются неосознанность, свернутость, внезапность решений которые возникают и непосредственность их усмотрения. Как компонент политического мышления интуиция имеет проявление на всех уровнях понимания и характеризуется теми же механизмами, что и понимание.

Ключевые слова: политическое мышление, интуиция, политическая задача, профессиональное политическое мышление, непрофессиональное политическое мышление.

Постановка проблеми. Актуалізоване політичне життя країни поставило чимало гострих проблем. Зокрема проблему політичного мислення, як такого мислення, що виникає у боротьбі за ресурси і статуси суспільства. Проте політика належить до тих форм людського буття, в яких знання не може претендувати на об'єктивність і достовірність. Тому не об'єктивне знання, а ціннісні орієнтації актора набувають першочергового значення. «Нормативно-регулятивні установлення не можуть бути істинними або хибними. Більш коректно їх слід називати правильними або не привальними (з точки зору різних людей). Оцінка правильності-неправильності здійснюється шляхом співвіднесення знання не з критеріями істинності, а з цінностями, які приймаються або заперечуються різними соціальними групами. Інакше кажучи, ціннісно-нормативна регуляція основана на узгодженості думок різних груп людей» [5, с. 11-12].

Знання в політиці є особистісним, а отже, значною мірою *неусвідомлюваним та інтуїтивним*. Це зумовлюється наприклад, процесом засвоєння по-

літичних ідеологічних настанов, коли неминуче відбувається *міфологізація і містифікація дійсності* через опанування семантичного простору, мови, структура якої нав'язує індивідові відповідну структуру світобачення. В. О. Васютинський зазначає, що тоталітарний характер ідеології проявляється в її психологічній обов'язковості для особи. Це виявляється у когнітивному спрощенні дійсності. «Ідеологія завжди й неминуче є спотвореним відображенням дійсності ... вона виявляється зручним засобом як особистісного самоствердження, так і розмаїтих особистісних компенсацій» [3, с. 334].

Ірраціональність, зокрема міфологічність політичного мислення зумовлюється комплексами політичних ідей (міфів), які маси готові розглядати як істинні незалежно від того, істинні вони чи хибні у дійсності (Г. Лассвелл). Поділяючи ідеї на основні, тимчасові та скороминущі Г. Лебон зазначає, що у глибині вірувань і думок народу існує дуже стійка основа, на яку нашаровуються мінливі думки (Г. Лебон). Вірування є мовчазним досвідом світу, який фокусує практичний глузд [2, с. 115-123].

Метою даної розвідки є розгляд інтуїції як компоненту політичного мислення у процесі формування гіпотези розв'язку політичної задачі.

Виклад основного матеріалу. Природа гіпотез має свідомий та неусвідомлюваний характер. Дослідники зазначають, що на перших етапах розв'язання складної задачі зазвичай висуваються інтуїтивні гіпотези, які дають змогу окреслити ареал пошукової діяльності. (Наприклад, «Які цілі В. Путіна стосовно України?»). А на прикінцевих – збільшується роль раціональних, логічно обґрунтованих та свідомо контрольованих задумів. Тобто відбувається перехід від правдоподібних міркувань до доведень [9, с. 107]. Проте в політичному мисленні логічні доведення можуть стосуватися несуттєвих характеристик проблеми (і тоді це може бути варіант популізму) або суттєвих аспектів, проте у нечітко сформульованих задачах, коли останні можуть до визначатися у будь-який спосіб (наприклад, задача «Чи покращилося життя за нинішнього президента?»).

У процесі формування задуму здійснюється виокремлення одного з альтернативних шляхів розв'язання. Сформована загальна схема розв'язання задачі робить одні кроки більш вірогіднішими і відтісняє, унеможлиблює інші, менш вірогідні, неадекватні, альтернативні. Відбувається «кульмінація» вироблення загальної стратегії мислення (В. О. Моляко), де суттєве навантаження мають неусвідомлювані психічні процеси, зокрема інтуїція.

Інтуїція водночас існує як неперервний процес і як фаза – «інтуїтивна» (Я. О. Пономарьов), «інкубаційна» (Г. Саймон), «компонент генерування гіпотез і стратегій» розв'язання [4, с. 44). Працюючи над задачею, актор спирається на відносно невелику кількість концептів, які зберігаються в обмеженій за своїми можливостями, короткочасній пам'яті. Коли актор перестає працювати над задачею, інформація з оперативної пам'яті швидко забувається, що може бути досить сприятливим чинником при непродуктивному пошуку розв'язку [12].

Процесуальними індикаторами функціонування інтуїції у дослідженні політичного мислення ми виокремили: попередній досвід, знання про не-

знання, неясні задуми, інтелектуальна рефлексія, неявне знання, здогадка, осяяння, миттєвий розв'язок, перенесення знань і вмінь в інші умови та сфери, емоційна реакція на запит розв'язати задачу, настирливість, інтелектуальна ініціатива, умовні, оригінальні, еталонні розв'язки, загальна кількість запропонованих варіантів розв'язків, суб'єктивні системи смислів, формування смислів об'єкта на основі суб'єктивних значень, формування суб'єктивних значень на основі смислів та їхні констеляції у факторах.

З'ясувалося, що відбувається змішана спрямована пошукова діяльність. «Відщеплення» психічної активності від свідомості може мати різну міру вираженості. Неповна міра відщеплення може мати місце у самих різних афективних станах, при душевних рухах, які лежать у витоків творчості. Недостатність усвідомлення психічного стану, який зароджується полягає не в тому, що відповідні почуття і настрої суб'єктивно не «переживаються», а в тому, що вони недостатньо чітко розпізнаються суб'єктом як такі, тобто не сприймаються як суб'єктивні стани, які знаходяться у певному співвідношенні з іншим суб'єктивним станом і зі світом об'єктів» (С. Л. Рубинштейн).

Ресурси творчості в політиці зумовлюють той факт, що навіть при чітко сформульованому задумі, на кожному етапі пошукового процесу відбувається поряд з намаганням слідувати напрацьованим планам та намірам, тенденція «виходу за межі», відступу від них. Це своєю чергою зумовлює вірогіднісні результати, випадкові рішення і т. п. Зокрема, знання про незнання фіксують момент, коли актор усвідомлює недостатність наявних знань та вмінь для розв'язання політичної задачі. Водночас його настирливість, достатня вмотивованість стосовно знаходження розв'язку ситуації або нагальна потреба у розв'язку актуалізує потенціали і ресурси психіки, що призводить до поєднання раніше не поєднаних явищ, предметів або їхніх ознак. Як зазначає Д. Халперн робота підсвідомості породжує сплетіння знань з різних сфер досвіду людини, відбувається замикання структурно-функціональних блоків елементами, які є суттєвими для суб'єкта (В. О. Моляко) внаслідок чого виникають нові пошукові знахідки.

Раптовість розв'язку політичних задач виявлено як під час інкубаційного періоду, так і після нього. Осяяння, здогадка поряд із еталонними розв'язками, розв'язками за принципом аналогії у ситуації відсутності поступового розв'язку складають фактор «еталон» політичного мислення. Йдеться про здогадки, які зустрічаються на початковому етапі розуміння проблемної ситуації («еталонування» за В. О. Моляко). Фактор «експрес-розв'язок» склали такі компоненти як миттєвий розв'язок, оціночні дії, реконструювання. У цьому випадку йдеться про рівень розвитку інформаційної основи політичної діяльності актора, його систему індивідуально орієнтовної основи політичної активності, які зумовлюють згортання пошукового процесу завдяки інтенційному виокремленню суб'єктивно значущих, фонових складових задачної ситуації та їхніх співвідношень. Йдеться про раптовість рішень для самого актора («я не знаю чому так сказав»).

У політичному мисленні суттєве значення мають не лише знання, які піддаються рефлексії, а й *невербалізовані* операціональні смисли, установки,

емоційні передчуття. А. В. Брушлінський, здійснюючи мікросемантичний аналіз особистісного та процесуального планів мислення зазначає, що «мислення в особистісному своєму аспекті здійснюється в основному, але не повністю на рівні свідомості, а мислення у процесуальному аспекті формується переважно, але не повністю на рівні безсвідомого (почасти на рівні інтуїції)» [1, с. 549].

Свідомі та несвідомі компоненти політичного мислення мають прояв як раціональне та ірраціональне у пошуковому процесі. Зазначимо, що традиційно раціональності приписується логічність, послідовність, зв'язність мислення. Проте у дослідженні з'ясовано, що ірраціональний, інтуїтивний компонент політичного мислення мав прояв у стрибкоподібності, суперечливості між усвідомлюваним (знаннями, когнітивною складовою) та емоційно-поведінковим аспектами.

Зокрема, світоглядні переконання досліджуваних пов'язані із системою цінностей та зумовлюють значущість різних аспектів політичної реальності (що має прояв у стереотипах, установках та ін. феноменах ідеології. Вони фіксувалися у вживаних акторами прислів'ях, цитатах з промов політиків, різного роду політичних гаслах та ін. Н. В. Хазратова зазначає, що вони існують як «...комплекс «універсальних» рекомендацій із приводу того «як чинити» ... Їх не можна довести або спростувати на раціональному рівні ... вони типові для ментальності даної культури, репрезентовані в індивідуальній психіці її представників ... їх значна частина» є неусвідомлюваною [13, с. 68].

Розглядаючи ітераційну природу політико-ідеологічного буття В. О. Васютинський зазначає: «Несвідомі та неусвідомлювані мотиви ... Початково ... логічно не оформлені ... повинні набути логічно впорядкованих форм, перейти у відкрито визначені норми поведінки. ... цей процес своєрідної символізації, ідеалізації, сакралізації несвідомого» [3, с. 319]. «Сам суб'єкт постає правомірним і необхідним підґрунтям для істини як відповідності знання предмету і відповідності предмета – поняттю. ... у суб'єкті представлено соціальний та культурно-історичний досвід. Предметно-практична діяльність, «через які окреслюється коло непотаємності, доступності суцього і удостоверяється істина» [5, с. 13].

Інтуїція у пошуковому процесі зумовлюється суб'єктивними та об'єктивними умовами. Найсуттєвішою об'єктивною умовою виявилися ризик та екстремальність ситуації, що спричинювало безумовну вмотивованість та нагальність розв'язання задачі.

Суб'єктивні умови мали прояв у різного роду констеляціях змінних пошукового процесу, що зафіксовано в існуванні інтуїції як фактора політичного мислення. У результаті аналізу загальної сукупності вибірки було отримано модель, пояснювальна сила якої складає 75%. Якісна інтерпретація отриманих факторів дозволила виокремити фактор 4 – «інтуїція», який пояснює 6,6% моделі. При обробці результатів розв'язування досліджуваними чотирьох типів задач вдалося проранжувати факторні значення в якості змінних на 4 рівні від найменшого до найбільшого значення вираженості фактора у респондента. Це дало можливість порівняти частки вираженості у групах респондентів та виявити статистично значущі різниці. Наведемо результати

дослідження групи політиків та учасників Майдану як прикладів функціонування інтуїції у професійному на непрофесійному політичному мисленні.

У групі політиків фактор 4 «інтуїція» навантажений такими змінними: припущення (,834); неясні задуми (,794); миттєвий розв'язок (,624); розв'язки за принципом випадкових підстановок (,572); тактика структурно-функціональної орієнтації в умовах задачі (,549); знання про незнання (,482); переформулювання умов задачі (,470); загальна кількість запропонованих варіантів розв'язку (,400); розв'язки за принципом комбінування (,385); здогадка, осяяння (,366); тактика орієнтації на смисли (,327).

При більш детальному аналізі процесу розуміння політичних задач акторами виявилось, що при розв'язанні кожного типу задачі фактор «інтуїція» уточнюється та специфікується. А саме, при розв'язанні депутатами задачі на аналізування «інтуїція» мала вияв у таких індикаторах пошукового процесу: припущення (,851); неясні задуми (,828); розв'язки за принципом випадкових підстановок (,653); перевірочні дії (,630); спрямованість на себе (,593); тактика орієнтації на значення (,620); особистісний смисл (,543); тактика орієнтації на смисли (,527); стратегія реконструювання (,527); тактика орієнтації на умови задачної ситуації (,448); розв'язки за принципом змішаної стратегії (,439); формування смислів на основі суб'єктивних значень (,430); тактика трансформації (,398); суб'єктивні системи смислів (,397); розв'язки за принципом універсальної стратегії (,0393); знання про незнання (,392); інтелектуальна ініціатива (,391); використання знань з інших видів діяльності (,372) та ін.

При розв'язанні задачі на прогнозування зміст інтуїції складають: тактика орієнтації на смисли (,838); формулювання наслідків (,728); перевірочні дії (,717); тактики орієнтації на умови задачної ситуації (,679) та на значення (,614). Іntenційна предметність змісту політичного мислення пов'язана із переживанням його значущості. Остання є безпосередньою взаємодією актора зі світом політики, де він намагається зрозуміти політику і своє місце в ній. Як зазначає М. Холодна, коли ми здійснюємо пізнання об'єкта, то поряд з виокремленням його властивостей і ознак, визначаємо, що «це важливо» [16]. Інтуїтивність політичного мислення полягала в уточненнях, прийнятті рішення про прийнятність розв'язку (,589). Співвідношення тактики орієнтації на суб'єктів, які беруть участь у задачній ситуації (,538) та спрямованість на себе (,458); досвід (,410) свідчать, що політики є чутливими до думки інших та намагаються її використати для власного політичного успіху. Рівномірне співвідношення тактик концентрації на знайомій (,523) та на менш знайомій частині умови (,520) свідчать про неусвідомлювану збалансованість, організованість мисленнєвої діяльності. Що мало прояв у вираженій операції синтезу (,486); запитах необхідної інформації (,484); неперервному орієнтуванні в умовах задачі (,482), зокрема завдяки тактиці орієнтації на її функціональну складову (,478).

При розв'язуванні задачі на прийняття політичного рішення інтуїцію склали наступні змінні: операції порівняння (,794) та диференціювання (,793); предметні знання (,784); смисли об'єкта діяльності (,721); смисли власне діяльності (,666); предметність знань і вмінь (,641); формування смислів

об'єктів на основі суб'єктивних значень (,640); особистісний смисл (,626); досвід (,610); планувальні дії (,522); неясні задуми (,510); тактика структурно-функціональної орієнтації у задачі (499); тактика гіперболізації (472); розв'язки за принципом змішаної стратегії (,464); реалізуючі дії (,458) та ін.

При розв'язуванні задачі на управління інтуїція мала прояв: в операції аналізу (,873); наявності уточнень (,866); тактиках конкретизації (,840) та інтерполяції (,835); операціях диференціювання (564), абстрагування (,550) та узагальнення (,408). Виявилася неусвідомлюваність розв'язків за принципом аналогізування (459) та комбінування (475); здогадок, осяяння (,431), спрямованості на оригінальність (,415) та практичність (,400). При цьому зменшувалася впевненість (-,481) та послаблювалася тактика орієнтації на умови задачної ситуації (-,307) тощо.

У групі учасників Майдану виявилися неусвідомлюваними: тактика співвідношення концентрації на знайомій (,912) та на менш знайомій (,821) частині задачі (що властиве і професійним політикам); операції абстрагування (,899), узагальнення (,887), підготовчі дії (,635); тактика трансформації (,628), виокремлення суперечностей (,516), знання про незнання (,512), операції порівняння (,589). Та водночас значущим виявилось відчутне неусвідомлюване послаблення тактики орієнтації на смисли (-,621), нехтування «по замовчуванню» нормативними смислами (-,715), відсутністю смислів власне політичної діяльності (-,808) та слабкою усвідомлюваністю особистісних смислів (-,467), слабким формуванням смислів об'єктів на основі суб'єктивних значень (-,508) та суб'єктивних значень на основі смислів (-,511), непевними поясненнями (-,480), зниженням загальної впевненості у правильності розв'язування (-,566), що свідчить про ірраціональність політичного мислення. Така суперечливість змінних ілюструє ресурси та складає підґрунтя для символізації політичної дійсності.

«Символізм, – як зазначає Й. Хейзінга, – який розглядається з точки зору каузального мислення є чимось на кшталт розумового короткого замикання. Думка шукає зв'язки між двома речами не вздовж прихованих звивів їхньої причинної взаємозалежності – вона виявляє цей зв'язок раптовим стрибком, і не як зв'язок між причиною і наслідком, але як смислову і цільову. Переконання у наявності такого зв'язку може виникнути, як тільки дві речі виявляють одну й ту саму суттєву властивість, яка співвідноситься з певними всезагальними цінностями. Іншими словами: будь-яка асоціація на основі будь-якої подібності може безпосередньо перетворюватися в уявлення про сутнісний, містичний зв'язок» [15, с. 223].

Специфікація фактору «інтуїція» зумовилася типом розв'язуваної політичної задачі (зауважимо, що фактори, які зумовлюють політичне мислення групи учасників Майдану пояснюють дисперсію на 84,7%). При розв'язуванні задачі на аналізування зміст неусвідомлюваного компоненту пошукового процесу склали: відсутність пояснень (-,874), розпад поступовості розв'язку (-,822), невміння диференціювати та відкидати непотрібну інформацію (-,320). Водночас це поєднується з неусвідомлюваністю знання про знання (,576) та процедурних знань (,528); розв'язку за універсальним принципом (,553).

При розв'язуванні задачі на політичне прогнозування неусвідомлюваними виявилися: розв'язки за принципом реконструювання (,806), знання про знання (,738) та процедурні знання (,738); прийняття рішення про відповідність задуму умовам задачі (,735), здогадка, осяяння (679), еталонні розв'язки (,639), спрямованість на інших (,526). Та водночас сутнісною є відсутність: поступовості розв'язку (-,787) та умовних розв'язків (-,636), спрямованості на практичність (-,502) та оригінальність (-,411) й на оригінальні розв'язки (-,395).

При розв'язуванні задачі на прийняття політичного рішення виявилися майже відсутніми: емоційна реакція на запит розв'язати задачу(-,702), прийняття рішення про розуміння умов задачі (-,697), домінуючі дії (-,678), миттєві розв'язки (-,672) та розв'язки за принципом символізації (-,512), пояснення (-,420). Значущими виявилися неусвідомлювані: тактика орієнтації на структуру задачі (,859), висунення припущень (,444) та поступовість розв'язку (,444), тактика структурно-функціональної орієнтації в умовах (,460) та неясні задуми (,358).

При розв'язуванні задачі на управління у змістовній характеристиці інтуїції значущими виявилися миттєвий розв'язок (,927), умовні розв'язки (,836), неясні задуми (,621) та водночас відсутність здогадки, осяяння (-,553), смислів власне політичної діяльності (-,510), еталонних розв'язків (-,444), точних задумів (,-321).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Інтуїція як компонент і підсистема політичного мислення, цілеспрямовано змінює своє функціонування та стан у часі. Йдеться про змінюваність поведінки політичного мислення системи залежно від оточуючого середовища (типу політичної задачі), з яким вона взаємодіє. Навантажуваність відповідними змінними змісту інтуїції та їхня ієрархія відтворюють такі стани політичного мислення, які є найбільш переважними. Можна стверджувати, що інтуїція у політичному мисленні супроводжує увесь пошуковий процес та має вияв на всіх етапах розв'язання задачі. Серед ознак, які *характерні для інтуїції* в ході розуміння політичної задачі, як і в результатах інших дослідників є «неусвідомлюваність, згорнутість, раптовість рішень, які виникають та безпосередність їх вбачання» [6, с. 141]. Як компонент політичного мислення інтуїція має прояв на різних рівнях розуміння й характеризується тими самими механізмами, що і розуміння (В. О. Моляко, А. Б. Коваленко та ін.).

Динаміка та розвиток інтуїтивної складової у розумінні політики має тенденції та закономірності (непоступовість розв'язку, неясні задуми та ін.). Вони зумовлюють здатність цілісної системи мисленнєвої діяльності до збалансованості, регульованості, надійності, живучості та адаптовуваності, оскільки політичне середовище є джерелом її невизначеності. Ірраціональність політичного мислення зумовлюється межею індивідуального знання про політику; констатацією неможливості аналізу сфери політичного безумовного та осмисленням знання в цьому непізнаваному або необ'єктивованому політичному контексті, що й стане предметом наших подальших розвідок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Брушлинский А. В.* Избранные психологические труды / А.В. Брушлинский. – М. 2006. – С. 549.
2. *Бурдые П.* Практичний глузд ; [пер. з фр. О. Йосипенко, С. Йосипенко, А. Дондюк] ; за ред. С. Йосипенка. – К.: Укр. центр духовн. культури, 2003. – 503 с.
3. *Васютинський В. О.* Інтеракційна психологія влади / В.О. Васютинський. – К., 2005. – 492 с.
4. *Гурова Л. Л.* Исследование мышления как решение задач : автореф. дис. ... д-ра психол. наук : спец. 19.00.01 «общая психология, история психологии» / Л.Л. Гурова. – М., 1976. – 47 с.
5. *Знаков В. В.* Психология понимания: Проблемы и перспективы / В.В. Знаков. – М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2005. – 448 с.
6. *Коваленко А. Б.* Психологія розуміння / А.Б. Коваленко. – К.: Геопринт, 1999. – 184 с.
7. *Лебон Г.* Психология народов и масс / Г.Лебон. – СПб.: Макет, 1995. – 316 с.
8. *Моляко В. А.* Творческая конструкторология (пролегомены) / В.А. Моляко. – К. : «Освіта України», 2007. – 388 с.
9. *Мещеряков Б. Г.* Гипотеза / Большой психологический словарь / Сост. и общ ред. Б.Г. Мещеряков, В.П. Зинченко. – СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2007. – (Большая университетская библиотека). – С. 107.
10. *Пономарёв Я. А.* Психика и интуиция / Я.А. Пономарёв. – М., 1967. – 256 с.
11. *Рубинштейн С. Л.* Бытие и сознание / С.Л. Рубинштейн. – М. : Учпедгиз, 1957. – 312 с.
12. *Саймон Г.* Науки об искусственном / Г. Саймон. – М.: Мир, 1972. – 148 с.
13. *Хазратова Н. В.* Проблема неусвідомлюваного у ставленні особистості до держави / Психологія масової політичної свідомості та поведінки / Відп. ред. В.О. Васютинський / Н.В. Хазратова. – К.: Вид-во «ДОК-К», 1997. – С. 67–81.
14. *Халперн Д.* Психология критического мышления / Д.Халперн. – Санкт-Петербург, 2000. – 503 с.
15. *Хёйзинга Й.* Осень Средневековья. Исследование форм жизненного уклада и форм мышления в XIV и XV веках во Франции и Нидерландах ; [пер. с нем. Д. В. Сильвестров] ; отв. ред. С. С. Аверинцев / Й. Хёйзинга. – М. : Наука, 1988. – 540 с.
16. *Холодная М. А.* Психология интеллекта: парадоксы исследования / М.А. Холодная. – СПб.: Питер, 2002. – 324 с.

SPYSOK VYKORYSTANYH DZHEREL

1. *Brushlinskiy A. V.* Izbrannie psihologicheskie trudi [Selected Psychological Works] / A. V. Brushlinskiy. – M., 2006. – S. 549.
2. *Burdye P.* Praktochniy glusd [Practical Sense ; [translated from French by O. Yosypenko, S. Yosypenko, A. Dondyuk] ; edited by S. Yosypenko]. – K.: Ukrainian centre of spiritual culture, 2003. – 503 s.
3. *Vasyutynskiy V. O.* Interactional Psychology of Power [Interakciyna hsyhologiyi vladi]. – K., 2005. – 492 s. – Bibliogr. 782.
4. *Gurova L. L.* Study of Thinking as Task Solving : author's abstract. ... Psy.D. : spec. 19.00.01 «general psychology, history of psychology» [Issledovanie mishleniya kak resheniy zadach]. – M., 1976. – 47 s.
5. *Znakov V. V.* The Psychology of Understanding: Problems and perspectives [Psihologiya ponimaniya: problemi I perspsktivi]. – M.: Publishing House «The Institute of Psychology of the Russian Academy of Sciences», 2005. – 448 s.
6. *Kovalenko A. B.* The Psychology of Understanding [Psohologiya ponimaniya]. – K.: Geoprint, 1999. – 184 s.

7. *Le Bon G.* The Psychology of Peoples and Crowds [Psihologiya narodov I mas]. – SPb: Maket, 1995. – 316 s.
8. *Molyako V. A.* Creative Constructology (prolegomena) [Tvorcheskaya konstruktologiya (prolegomeni)]. – K.: «Education of Ukraine», 2007. – 388 s.
9. *Mescheryakov B. G.* Hypothesis / Large psychological dictionary / Compiled by and General Editor B.G. Meshcheryakov, V.P. Zinchenko [Gipoteza]. – SPb.: Prime-EVROZNAK, 2007. – S. 107. – (“Large university library” series).
10. *Ponomarev Y. A.* Mind and Intuition [Psihika I intuiciya]. – M., 1967. – 256 s.
11. *Rubinstein S.L.* Being and Consciousness [Bitie I soznanie]. – M.: Uchpedgiz, 1957. – 312 s.
12. *Simon G.* The Sciences of the Artificial [Nauki ob iskusstvennom]. – M.: Mir, 1972. – 148 p.
13. *Khazratova N. V.* The Problem of the Unconscious in the Attitude of Person to the State / Psychology of the mass political consciousness and behavior / Editor-in-Chief V.O. Vasyutynskiy / N.V. Khazratova [Problema neusvidomlivanogo u stavlenni osobististi do dergavi]. – K.: Publishing House «DOK-K», 1997. – S. 67–81.
14. *Khalpern D.* The Psychology of Critical Thinking [Psihologoya kriticheskogo mishleniya]. – SPb, 2000. – 503 s.
15. *Huizinga J.* The Waning of the Middle Ages. A study of the forms of life, thought and art in France and the Netherlands in the fourteenth and fifteenth centuries; [translated from German by D.V. Sylvestrov] ; Editor-in-Chief S.S.Averintsev [Osen srednevekovya]. – M. : Nauka, 1988. – 540 s.
16. *Kholodnaya M. A.* The Psychology of Intellect: paradoxes of study [Psihiligiya intellekta: paradoksi issledovaniya]. – SPb.: Piter, 2002. – 324 s.

Traverse T. M. INTUITION IN THE PROCESS OF FORMING OF THE POLITICAL TASK SOLVING HYPOTHESIS. In the article intuition is studied as a component of political thinking in the process of forming of the political task solving hypothesis. Political thinking is thinking which emerges in the struggle for resources and statuses of the society. Politics belongs to the forms of human existence in which knowledge can not aspire to objectivity and authenticity. Therefore actor's value orientations become of the principal value. Knowledge in politics is personal, and thus largely unconscious and intuitional. The nature of hypotheses can be conscious and unconscious. Intuition at the same time exists as a continuous process and as "intuitional" phase (Y.O. Ponomarev), "incubatory" (G. Simon), "a component of generating of hypotheses and strategies" of solving (L.L. Gurova). As procedural indicators of functioning of intuition in the study of political thinking we have singled out the following: previous experience, knowledge about non-knowledge, unclear intentions, intellectual reflection, non-obvious knowledge, conjecture, insight, instantaneous solving, transfer of knowledge and abilities to other conditions and spheres, emotional reaction to the request to solve a task, insistence, intellectual initiative, conditional, original, standard solutions, total number of the offered solution variants, subjective systems of senses, forming of the object's senses on the basis of subjective meanings, forming of subjective meanings on the basis of senses and their constellations in factors. The dynamics and development of intuition in the sense of politics has its tendencies and regularities both in professional political thinking and in ordinary actors' thinking. In particular, common properties are that the emerging solutions are unconscious, surrogated, sudden, and finding them is spontaneous. As a component of political thinking intuition is manifested at different levels of understanding and is characterized by the same mechanisms as understanding.

Keywords: political thinking, intuition, political task, professional political thinking, amateur political thinking.

Отримано: 15.07.2014

ТВОРЧЕ СПРИЙМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ УЧНЯМИ ЗА УМОВ ЇЇ ДЕФІЦИТУ

Третяк Т. М. ТВОРЧЕ СПРИЙМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ УЧНЯМИ ЗА УМОВ ЇЇ ДЕФІЦИТУ. Наголошується на тому, що матеріальною оболонкою сприймання умови задачі є трансформація її початкових умов у шукані умови. Формулюються вимоги до експериментальних завдань, які можуть бути реалізовані з метою вивчення впливу несприятливих факторів (дефіциту інформації) на процес сприймання умови творчої задачі. Аналізується діагностичний потенціал задач на вільне конструювання. Розглядаються особливості прояву двох основних типів творчого сприймання учнями інформації при розв'язуванні експериментальної задачі. Перший тип характеризується тенденцією до аналізу досліджуваного умови задачі з позицій технічного конструювання. При цьому перший тип творчого сприймання інформації проявляється на трьох рівнях. При реалізації другого типу творчого сприймання інформації задуми розв'язування задачі будуються не на основі умов, заданих у задачній ситуації, а виходячи із досвіду, знань, умінь, навичок, мотиваційної сфери розв'язуючої задачу, які знаходять проекцію в певних елементах умови задачі. Вихідні умови задачі трансформуються в шукані умови під дією інформаційних впливів на учня із зовнішнього чи внутрішнього світу. Другий тип творчого сприймання інформації проявляється на чотирьох рівнях.

Ключові слова: творче сприймання, задача на вільне конструювання, інформація, початкові умови задачі, шукані умови задачі, стратегія, трансформація інформації, типи та рівні творчого сприймання інформації.

Третяк Т. Н. ТВОРЧЕСКОЕ ВОСПРИЯТИЕ ИНФОРМАЦИИ УЧЕНИКАМИ В УСЛОВИЯХ ЕЕ ДЕФИЦИТА. Подчеркивается, что материальной оболочкой восприятия условия задачи есть трансформация ее начальных условий в искомые условия. Формулируются требования к экспериментальным заданиям, которые могут быть реализованы с целью изучения влияния неблагоприятных факторов (дефицита информации) на процесс восприятия условия творческой задачи. Анализируется диагностический потенциал задач на свободное конструирование. Рассматриваются особенности проявления двух основных типов творческого восприятия учениками информации при решении экспериментальной задачи. Первый тип характеризуется тенденцией к анализу испытуемым условия задачи с позиции технического конструирования. При реализации второго типа творческого восприятия информации замыслы решения задачи строятся не на основе условий, заданных в задачной ситуации, а исходя из опыта, знаний, умений, навыков, мотивационной сферы решающего задачу, которые находят проекцию в определенных элементах условия задачи.

Ключевые слова: творческое восприятие, задача на свободное конструирование, информация, начальные условия задачи, искомые условия задачи, стратегия, трансформация информации, типы и уровни творческого восприятия информации.

Актуальність дослідження проблеми творчого сприймання інформації обумовлена значною мірою необхідністю формування у молоді психологічної готовності до творчої праці на виробництві. Адже від здатності людей розв'язувати творчі задачі, від ефективності їх праці в різних сферах творчості залежить значною мірою рівень конкурентоздатності країни.